

Література:

1. Державна служба фінансового моніторингу. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/pro-sluzhbu/zagalni-vidomosti/pro-derzhfinmonitoring.html>
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
3. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>
4. Даниляк А.В. Поняття та особливості взаємодії при виявленні і розслідуванні легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Право.ua*. 2018. № 2. С. 71–76.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО БРАТИ УЧАСТЬ У ПРОВЕДЕННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Калька І. З.

*детектив Національного антикорупційного бюро України,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Згідно з ч. 2 ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (in absentia) повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей, встановлених законом.

Кожен підозрюваний чи обвинувачений, що знаходиться на території України та виконує обов'язки, що визначені в ч. 7 ст. 42 КПК України, в тому числі перебувати за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду для участі у процесуальних діях, які проводять уповноважені суб'єкти, наділений процесуальними правами, закріпленими в ст. 42 КПК України та в інших статтях КПК України, якими врегульовано проведення цих процесуальних дій.

Водночас, процесуальні дії під час спеціального кримінального провадження проводяться без участі підозрюваного чи обвинуваченого.

Саме тому реалізація вказаними суб'єктами конкретного права вимагає вчинення додаткових активних дій слідчим, прокурором та судом, а їх порушення може призвести до невиконання завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України, а також порушення прав і свобод людини.

На думку Бауліна О.В. та Мазур О.С. підозрюваний стає здатним скористатися всіма передбаченими для нього у КПК України правами лише після його затримання або добровільного з'явлення до органу досудового розслідування, з настанням події яких закон пов'язує обов'язкову зміну режиму досудового розслідування на загальний (ч. 5 ст. 297-1 КПК України) [1, с. 4].

Під час здійснення спеціального кримінального провадження право підозрюваного, обвинуваченого брати участь у проведенні процесуальних дій тісно пов'язане з правом на захист та реалізується не безпосередньо цими суб'єктами, а опосередковано через захисників – адвокатів.

Луцюк М.І. звертає увагу на складнощі, з якими стикається адвокат в даній категорії справ: оскільки клієнта нема, звичайний адвокат, що працює на підставі договору з клієнтом і за гонорар, отриманий від клієнта, вступити в справу все-одно не зможе. Тому захисника призначать від Центру безоплатної правової допомоги, за державні кошти. І навіть при дуже великому бажанні адвокат-захисник в такій справі фактично позбавлений реальних способів захисту свого клієнта, хоча б через такі моменти:

- адвокат не спілкувався з клієнтом і не знає його позиції по справі;
- всю інформацію про час, місце, обставини вчинення злочину адвокат може отримати тільки від сторони обвинувачення;
- про всі докази, в кого вони знаходяться і де їх отримати, – адвокат позбавлений інформації, а тому і не зможе самостійно збирати доказову базу на захист клієнта;
- позиція клієнта (коли він з'явиться) може кардинально розходитись з позицією захисника, вже оприлюдненою в справі, що може унеможливити подальший ефективний захист особи [2].

На проблемні питання стосовно дотримання прав підозрюваного та обвинуваченого, в тому числі права брати участь у проведенні процесуальних дій неодноразово зверталась увага в рішеннях Європейського суду з прав людини. Однак, в більшості європейських країн, законодавством яких передбачена можливість здійснення кримінального провадження *in absentia*, йдеться про здійснення саме судового розгляду без участі обвинуваченого.

Так, Європейський суд з прав людини в рішенні у справі «Сейдович проти Італії» зазначив, що хоча це прямо не зазначено в пункті 1 статті 6,

предмет і мета статті в цілому показують, що особа, «обвинувачена у кримінальному правопорушенні», має право брати участь у судовому засіданні. Крім того, підпункти s (c), (d) і (e) пункту 3 гарантують «кожному обвинуваченому у кримінальному правопорушенні» право «захищатися особисто», «допитувати або вимагати допиту свідків» та «отримати безкоштовну допомогу перекладача, якщо він не розуміє або не розмовляє мовою, яка використовується в суді», і важко зрозуміти, як він міг би скористатися цими правами не будучи присутнім.

Також Європейський суд з прав людини в рішенні у справі «Сейдович проти Італії» зробив висновок, що провадження за відсутності обвинуваченого саме по собі не є несумісним зі статтею 6 Конвенції, однак безсумнівно позбавлення правосуддя має місце, коли особа, засуджена заочно, не може згодом отримати перегляд вироку або новий розгляд справи та новий висновок щодо суті обвинувачення відповідно до фактичних обставин, коли було визначено, що особа відмовилась від свого права з'явитись і захищатись або що вона мала намір уникнути судового розгляду [5].

Також варто зазначити, що відповідно до Рекомендацій N R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини» у виняткових випадках повторний розгляд справи або поновлення провадження є найбільш ефективним, якщо не єдиним засобом досягнення *restitutio in integrum* (відновлення попереднього стану) [4].

Суддя Верховного Суду Мазур М.В., аналізуючи практику Європейського суду з прав людини з вказаного питання, в тому числі рішення у справі «Сейдович проти Італії», зробив висновок, що право брати особисту участь у слуханні прямо не передбачено ст. 6 Конвенції, але на це вказують предмет і мета цього положення, тому таке право має першорядне значення з точки зору досягнення інтересів справедливого правосуддя. Однак це право не є абсолютним і ст. 6 Конвенції не буде порушена в разі відсутності обвинуваченого за умови: 1) обвинувачений прямо чи непрямо відмовився від цього права; 2) держава продемонструвала старання, але безуспішні спроби вручити повідомлення. Крім цього, недоліки провадження *in absentia* можуть бути виправлені шляхом гарантування засудженому права на перегляд вироку або новий розгляд справи [3].

Враховуючи вищевикладене, право підозрюваного, обвинуваченого брати участь у проведенні процесуальних дій під час здійснення спеціального кримінального провадження може бути реалізовано опосередковано через захисників – адвокатів. В даному випадку важливо щоб захист був якісним, подані документи обґрунтовані та подані своєчасно, з метою якнайкращого захисту прав особи.

Література:

1. Баулін О.В. Гарантії прав підозрюваного під час здійснення спеціального досудового розслідування / О.В. Баулін, О.С. Мазур. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1(17). С. 1–11. URL: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2018/baulin_mazur.pdf
2. Луцок М.І. Заочне кримінальне провадження: за чи проти? URL: <https://rivnepravo.com.ua/index.php/1172-zaochne-kryminalne-provad-zhennia-za-chy-protu>
3. Мазур М.В. Кримінальне провадження щодо злочинів, пов'язаних із окупацією Криму та конфліктом на Донбасі, за процедурою in absentia: сучасний стан і перспективи вдосконалення. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/22_05_2020_M_Mazur_1.pdf
4. Рекомендації N R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_175#Text
5. Сейдович проти Італії (Sejdovic v. Italy) від 01.03.2006 № 56581/00. URL: <https://legal-tools.org/doc/0f4d76/pdf>

ВПЛИВ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ НА ОЦІНКУ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ

Лимонченко М. С.

*аспірант кафедри кримінального права та процесу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Важливим елементом кожного складу кримінального правопорушення є наявність суб'єкта та обов'язкове встановлення його вини. У ст. 62 Конституції України закріплений важливий принцип, відповідно до якого кримінальна відповідальність настає лише тоді, коли буде доведено вину особи у вчиненні злочину [1]. Суб'єктивна сторона примушування до шлюбу – це внутрішній зміст злочину, це ті психічні процеси, які проходять у свідомості особи, коли вона реалізує об'єктивну сторону примушування до шлюбу, це її психічне ставлення до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та його наслідків.